

УДК 321.6:33"715"(477)

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІОСИСТЕМ. ЕКОНОМІЧНА ДИКТАТУРА У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Частина 2

**Іван ФЛИС¹, Адріан ТОРСЬКИЙ²,
Анатолій ЛОПАТЬЄВ^{1,3}, Олександр КАЛІНІЧЕНКО⁴**

¹ Львівська філія ДВНЗ «Ужгородський НУ»

² Інститут прикладних проблем математики і механіки
ім. Я. С. Підстригача НАН України, м. Львів, Україна

³ Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна

⁴ Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнології
ім. С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Потреба економічної диктатури (введення надзвичайного економічного стану) зумовлена тривалою і руйнівною кризою, яка охоплює всі сфери життя суспільства – економічну, соціальну й політичну та може привести до соціальних потрясінь. У певному періоді вона дає змогу подолати негативні явища та процеси в економічному

житті держави, які виникли та усталилися: корупцію, ухилення від сплати податків, тінізацію, великі зловживання у сфері зовнішньоекономічних відносин, у виробництві та інших напрямках.

Жорстка економічна політика держави надає змогу спрямувати діяльність усіх підприємницьких структур у правове поле для формування справжніх ринкових відносин в інтересах суспільства.

Проте впровадження економічної диктатури вимагає прийняття «жорстких» законів, які регулюватимуть економічну діяльність в країні. У повоєнний період роль державного регулювання економічних процесів повинна бути значно вагомішою, ніж за умов розвинутої ринкової економіки. Досвід Франції, Чилі, моделі Сінгапуру і Гонконгу ґрунтувалися на вдалому раціональному поєднанні високого рівня державного втручання із тактикою регулювання економіки. Щоб досягти високого рівня організації та дисципліни, доцільно ввести сучасну жорстку систему менеджменту на рівнях ієрархії управління макро- і мікроекономічними процесами незалежно від форм власності та господарювання. Постає питання про те, як забезпечити в кризовій економіці ефективне державне регулювання, зберегти відомчу та державну монополії, які гарантують економічну демократію, уникнути бюрократизації, корумпованості державного апарату, деформацій і змін у чинному законодавстві у разі ухвалення рішень у регіонах, на макрорівні. Як забезпечити свободу конкуренції, ініціативи й підприємництва, сильну мотивацію до праці, інвестицій та інновацій, не допустивши волюнтаризму, надмірного бюджетно-податкового пресу і зростання державної заборгованості?

Найімовірніше, потрібна сильна виконавча влада всіх рівнів, особливо на місцях, сильна держава, здатна до радикальних і одночасно зважених, науково обґрунтованих дій. Отже, стабілізувати ситуацію на макрорівні можна за допомогою сильної виконавчої влади, шляхом створення відповідних умов.

Потрібно якнайшвидше законодавчо відпрацювати шляхи узгодження економічних інтересів товаровиробників, підприємців і держави, навести правопорядок у країні. Лише некорумпована влада може навести порядок, демонтувати великі монополії, які захищають свої інтереси підкупом і насильницькими методами.

Передусім потрібний оперативний і жорсткий адміністративний контроль щодо використання національного багатства, боротьби з монополізмом, розв'язання проблем екології, гарантованого мінімального заробітку, захисту національних інтересів у зовнішньоекономічних зв'язках, дотримання законодавства в галузі підприємництва і фінансово-кредитної діяльності, діяльності державних правових органів, «силових структур». Потрібно запровадити найсуворіший контроль за проходженням у країні грошових потоків, зокрема бюджетних коштів.

Для такого контролю доцільно ліквідувати надлишкові контролювальні і неефективні структури. Зосередження виконавчої влади в «одних руках» дало б змогу оперативніше виправляти помилки, провадити державний контроль за цінами, фінансами, кредитами без припинення ринкових реформ.

За умов, коли економіка набиратиме відповідних темпів зростання, державне втручання доцільно поетапно обмежувати. Економічна диктатура держави повинна діяти доти, поки не буде переконань у стабільності грошово-кредитної, бюджетної та валютної систем, стійкості банківської системи, національної валюти, стану зовнішньої та внутрішньої заборгованості.

Утім демократія залишається найбільш ефективною і безкровною методикою економічного зростання й розвитку суспільства. Яскравий приклад цього демонструють США та ЄС після Другої світової війни [9].

Повоєнне відновлення буде викликом не тільки для України, але й для цивілізованого світу. Цей процес потребуватиме значних зусиль урядів, міжнародних організацій, інших заінтересованих сторін.

Вочевидь, цілковитого скочування до класичного авторитаризму не буде, оскільки в Україні за останні роки сформувалося доволі сильне громадянське суспільство, яке вагомо впливає на політику.

Висновок. Як показує досвід країн, відновленню передують політичне рішення, що ґрунтуються на геополітичній доцільності та національному патріотизмі щодо визначення моделі розвитку. Для успішної економічної реконструкції доцільно запровадити та реалізувати таке.

Формування стратегії сталого розвитку економіки України на повоєнний період повинне враховувати бачення з цього питання

міжнародних фінансових інституцій, Ради Європи та Європейського Союзу.

Окрім розроблення стратегії, існує потреба в суттєвому оновленні чинного законодавства з урахуванням європейських правових стандартів та найкращих практик, що сприятиме відновленню й розвитку української економіки. Потребує посилення боротьба з корупцією та завершення реформування судової системи.

Слід зберегти та розвинути започаткований курс на мінімізацію регуляторного впливу владних інституцій на операційне функціонування економіки. Насамперед це стосується скорочення кількості контролювальних органів та їх повноважень, а також лібералізації дозвільних процедур. Окрім того, варто забезпечити подальше зниження податкового навантаження на економіку, зокрема шляхом диференціації ПДВ (передусім упровадження нульової ставки на соціально значущі групи товарів), суттєвого зменшення податків на працю: принаймні для малого бізнесу, а також нівелювання митних бар'єрів або і їх цілковитої ліквідації (окрім випадків захисту внутрішнього ринку від імпорту з недружніх країн).

Зворотною стороною пропонованих змін є суттєве обмеження соціальних видатків та мінімізація бюджетного сектору економіки. Це має стати вагомим пріоритетом економічної модернізації України.

Іншим напрямом зменшення бюджетних видатків у контексті мінімізації фіскального навантаження на економіку є реформування системи фінансово-бюджетного забезпечення науково-освітньої сфери. Насамперед це переведення наукових установ, зокрема інститутів НАН України та галузевих академій (НААН, АМН тощо), тільки на проектне фінансування, а також різкого скорочення бюджетного фінансування для закладів вищої освіти (відповідне фінансування має бути збережене лише для чітко визначеного кола бюджетних місць на окремих спеціальностях, які будуть визнані особливо значущими для розвитку держави).

З огляду на пріоритети повоєнного розвитку країни доцільна зміна завдань структурної економічної політики держави. Замість наявної практики державної підтримки бюджетоформувальних та експортоорієнтованих галузей (а саме вони визначають сировинний характер української економіки, до того ж ринки, на яких

працюють підприємства цих галузей в Україні, є значною мірою картелізованими), уряд має стимулювати розвиток малого бізнесу, одночасно заохочуючи самозайнятих осіб і підприємців інвестувати у стартапи та реалізацію інноваційних проєктів.

До того ж слід наголосити на тому, що започатковані зміни повинні не лише продовжуватися, але і посилюватися на повоєнному етапі. Інакше на нас неминуче чекатиме повернення назад до кланово-олігархічної економіки, з усіма її «виразками»: монополізацією ринків, корупцією, високою енергомісткістю виробництва, переважанням сировинних галузей, низькою якістю соціального капіталу, незадовільним інвестиційним кліматом тощо [10].

Таким чином, слід констатувати, що повоєнний економічний бум в Україні можливий лише в тому разі, якщо заходи економічної політики держави реалізовуватимуться в руслі чіткої та послідовної стратегії, спрямованої на дерегуляцію економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Даценко В. Транспортна блокада Росії. Light. *Дзеркало тижня*. 2022. 8 квітня. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/transportna-blokada-rosiji-light.html>.
2. Відбудова України: принципи та політика. За ред. Ю.Городніченка, Ілони Сологуб, Бетріс Ведер ді Мауро. CENTRE FOR ECONOMIC POLICY RESERCH CEPR PRESS Паризький звіт 1.
3. Іванов С.В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України / Economy of Ukraine*, 2019, № 1 (686) e_ISSN 2522_9478
4. 2014 рік: Економічні підсумки для України «Рік кризи та нові можливості» 28.07.2015.
5. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України / Economy of Ukraine*, 2019, № 1 (686) e_ISSN 2522_9478
6. Детальні дані щодо руйнувань та збитків завданих українському бізнесу. Інститут *Київської школи економіки* (KSE Institute) <https://kse.ua> > about-the-school > news > zbitki-zavda...
7. Я. Железняк. Пять історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. Новини LB.ua в соціальних мережах Facebook, Twitter і Telegram Гловна-Економіка-Бізнес 13 квітня 2022

8. Олефір В.Ю. Вплив тимчасового авторитаризму на економічний розвиток держави. Union Standard Bank, м. Львів УДК 330.34:316.462
9. Бочан І.О., Михасюк І.Р. Глобальна економіка: К.:Знання, 2007. 60 – 67 С.
10. С.Дяченко. Як нам відбудувати Україну. Успішні світові кейси повоєнного відновлення. 27.05.2022

Електронний ресурс

1. Максимов В. Стало відомо, скільки українців втратили роботу через війну. Today. Ua. Режим доступу: <https://ukraine.today.ua/ru/stalo-yzvestno-skolko-ukrayntsev-poteryaly-rabotu-yz-za-vojni>.
2. Реун А. Податково-митна реформа 2.0. Дзеркало тижня. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/business/podatkovo-mitna-reforma-20.html>.
3. Квіт С. Усе має змінитися: десять кроків з реформування вищої освіти після війни. Дзеркало тижня. 2022. 31 березня. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/science/use-maje-zminitisja-desjat-kroktiv-z-reformuvannja-vishchoji-osviti-pislja-vijni.html>.